

Reuniunea învățătorilor

Apare odată în lună.

Proprietar editor:
Reuniunea învățătorilor români
dela școalele popor. conf. ori. din
protopopiatele arădane I—VII.

REDACTOR:
IOAN CRIȘIANU
învățător. 5614

Manuscris
să se trimite la: Reuniunea
cassarelui Iulia Groșorean în
Galsz-Vidaqos.

AZ ARADI
KÖLCSÉY-EGYESÜLET
KÖNYVTÁRA

Comitetul de redacție: Dim. Boariu, I. Borlea, Hersilia Cadariu, Nic. Cristea, Teodor Cherechuan, Petru Coltea, Pavel F. Dărtea, Iulia Groșorean, Teodor Mariș, Josif Moldovan, Dim. Olariu, Dim. Popoviciu, George Pleș, Avram Sădean, Josif Stanea și Petru Vancu.

Abonament: pentru Ungaria 5 coroane. — Străinătate 7 coroane.

Cuvânt redacțional.

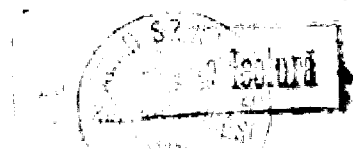
Anteu, gigantele mitologic, luptându-se cu Hercule, ca acela în focul luptei să nu fie biruit, întotdeauna se nizuia; ca să atingă pământul prin ce premenindu-și puterile, tot de atâteaori știa, să lina piept uriașului Hercule. Șiretul Hercule, observând aceasta, numai decât prinse pe bietul Anteu, îl ridica dela pământ și strângându-l în văzduh — îl trimite pe cealaltă lume...

Deci până atunci, până când Anteu și-a putut premeni forțele fizice, nu mult i-a păsat de greul ce-l amenință.

Tot astfel dascălul român, până când va avea ca sfârșit înaintea ochilor *sublimul ideal* al școlii române: *iubirea de neam și slova românească*, acestea mari încercări vor fi suficiente spre a-i premeni fără încetare atât puterile fizice cât și intelectuale, dar mai ales acestea din urmă. Pentruca să realizăm acel măreț scop, avem să ne folosim de anumite mijloace și anume de acelea, cari sunt mai confortabile, mai puternice sub toate raporturile.

Celea mai puternice mijloace spre a-i acuirea dascălului român trezvia, capabilitatea și vivificația, în vederea chemării, sunt revistele de specialitate: *revistele pedagogice*.

Aceiași mențiune o are — între multe altele — și prezenta și modesta noastră foaie: »**Reuniunea învățătorilor**«.

Din dragostea, atragerea ce o am față de toate instituțiile noastre dăscălești, supunându-mă condescendenței comitetului nostru redacțional — am primit redactarea »organului nostru«, redigiat până aci de destoiniciei predecesori: d-l Iosif Moldovan și d-l Petru Vancu.

Înțeleg sarcina, ce am luat-o asupra-mi, dar mă voiu nizu, ca revista să nu devieze dela calea bună, ce o urmărește de șapte ani, ci să răzbiască tot mai cu zor cătră idealul pe al cărui stindard e scris — progresul.

Ora et labora!

Ioan Crișianu.

Sfaturi de zile mari.

Suntem o clasă de oameni cu o profesiune pur spirituală. Spiritul nostru operează pururia cu percepte etice, cu adevăruri eterne, cristalizate în decursul veacurilor de capetele luminate ale tuturor neamurilor. Minteă noastră luminată de razele fascinatoare a marilor luceferi ai omenirii și inima noastră purificată de învățăturile divinului Mântuitor, presupune să tresară, să se înfioare la cel dintăiu pas greșit, ce-l face omenirea, condusă mai mai mult în acțiunile sale de imbolduri, decât de rațiune.

Privită prin această prizmă, clasa noastră apare pe pedestal foarte înalt, într'o aureolă strălucitoare. Ridici în aceste sfere, rămân departe în urma noastră acele oameni cari ne privesc cel mult cu un dispreț suveran. Într'o aureolă, clasa noastră apare ca un luceafăr strălucitor, cuprins de nimbul nemuririi, neclătit în sferele senine, de unde își împarte din belșug grațiile sale peste oameni...

Așa ar trebui să fie, dar durere, nu e întru toate așa!

E adevărat, că suntem o clasă de oameni cu moravuri întrucâtva purificate, dar nu perfecte. Avem conștiința preceptelor etice și ne revoltăm — cu tot dreptul — când ni-se face cea mai mică nedreptate, dar ne lipsește de multe-ori și la mulți aceiași conștiință, când suntem

în stare să săvârșim față de aproapele, ori fratele nostru, același păcat. Suntem o tabără de oameni în cele mai multe cazuri cu o cultură destul de solidă, dar nu pe deplin încheată. Avem adevărata cunoștință a lucrurilor, și ne revoltăm, când alții ne contestă adevărul, dar de multeori și iarăși foarte mulți, nu suntem în stare să mărturisim același adevăr, când iese din gura altuia...

Și nu e bine să fie așa!

Înțelegem, ca aceste defecte să caracterizeze pe omul de rând, pe omul pătimaș, dar nu înțelegem, ca aceste patimi să formeze proprietatea sufletească a unui om superior, pe care noi îl dorim să-l avem întreg: cu moravuri cât mai perfecte, ca să nu alunece nici când pe povârniș, și cu o cultură cât mai bine încheată, ca să fie în stare să mărturisiască adevărul, orice urmări ar avea mărturisirea acestuia pentru dânsul.

*

Suntem în preajma zilelor mari. Să ne ridicăm cu duhul dela frământările ingrate lumesti, la sferile senine, pentru dobândirea darului, ce vine de sus. Să punem mâinile liniștiți pe inimă și să ne mărturisim slăbiciunile, deoarece, adevărata mărturisire e cea mai bună cheazășie de îndreptare și de înălțare sufletească!

Iosif Stanca.

Regulament pentru organizarea învățământului.

— Răspuns dlui Petru Marșieu. —

„Unde dai și unde creapă.“

În totdeauna atunci, când am observat lucrul, carele a stânjenit sau împedecat prosperarea interesului general, mi-am spus cuvântul — fie mai timpuriu ori mai târziu.

Aceasta o am făcut în totdeauna cu francheță, fără ezitare și nici când nu am dat cu »boata« în baltă, cum fac unii!...

Preocuparea mea de căpetenie — ca învățător — a fost, este și va fi: afaceri, chestii, cari privesc mai de aproape vieța noastră dascălească în părțile ei esențiale.

Astfel a. c. am scris un articol în »Tribuna« din Arad în chestia noului Regulament pentru organizarea învățământului nostru poporal.

Am scris adecă, că conform acestuia, învățătorii calificați (diplomați) pot fi eschiși de-a binele dela candidare pe motive, cari nu sunt așa ponderoase ca: diploma — de cor și clasele gimnaziale cu cari, d'aci înainte mai ales — se va face mult abuz și paradă.

Și ce cugetați?... Cine s'a aflat atins? Nimeni altul decât chiar dl Petru Marșieu din Sân-Nicolaul-mic, pe când drept chiețați respective competenți a se exprima în cauză, în locul prim erau domnii protopopi, ca conducători sau preșidenți de alegeri ori cutare membru al măritului Congres.

Fiindcă P. M. a luat lucrurile așa de sus, să stăm nițel — mai de aproape — cu acest domn de vorbă și văzându-i logica în argumentare, să ne convingem cum se cade, că oare întru cât grăiește adevărul?!

Motivul serios și ponderos pe lângă care se învârtesc toate reflexiile lui P. M. publicate în nr. 58 al foaiei »Biserica și Școala« este:

»Condițiuni, prin cari s'ar recere dela recurenți afară de atestatul de calificațiune învățătoarească și alte pregătiri superioare ori prestațiuni deosebite învățământului*) și cantoratul în biserică, se pot numai atunci, dacă concursul respectiv ofere și remunerațiuni speciale peste salariul minimal stabilit«.

Abstrăgând dela împrejurarea, că dl P. M. — cum am arătat — a schimbat textul numitului §. (56) prin ce a alterat și înțelesul adevărat, pe deasupra îi mai dă și o explicare falză.

*) Corect după Regulament e: „... prestațiuni deosebite afară de învățământ“. — (B).

Fiecare om cu scaun la judecată, poate vedeă limpede, că prin paragraful citat, nu se eschide nici un recurent diplomat, dela candidare, cum crede P. M., ci în cazul cel mai rău, dacă alesul nu are pregătirile recerute, simplaminte nu se împărtășește de remunerațiune pusă în perspectivă, ceea ce la noi de comun e remunerațiunea pentru cor, pentrucă ar trebui să știe P. M. la noi nu se aleg cantori ca la catolici, *ci învățători*.

Prin urmare P. M. se poate felicita singur pentru »orientarea«, dar mai ales »memoria bună« și »înțelegerrea« ce o are față de regulament!!?...

Acest domn apoi cu un aer dodonic vine a susține, că principiile noului regulament*) după o interpretare fidelă se pot interpreta *admirabil*.

Ca totuș P. M. să iasă din impas, se provoacă la punctul *d)* din §. 58, contestat de mine: »In lista de candidare se va primi toți concurenții cu cualificația cerută prin concurs...« zicându-mi, că aceasta dispoziție a regulamentului stă în strânsă legătură cu §-ul 56 citat mai sus.

Și aci a sfeclit-o P. M. cât se poate de rău!

Adevăr e, că stă în legătură, dar dle P. M. *chiar* acesta e lucrul naibii: altcum **chiar dacă nu ar există dispoziția §. 56 și atunci concurenții ar putea fi eschiși dela candidare și nu întors cum susține P. M.**

Sau spus mai pe șleau: *nu §. 56 este pricina eschiderii concurenților, ci punctul d) al §. 58, fiindcă și așa — ca 'n orice — dacă terenul odată e dat, exploataitori ușor se află, ori cum ai zice: »Lac să fie, că broaște se adună«.*

Dar ce la deal, mai la vale!

Răpit de exclusivism, vine a declară, că nu toți cei cu diplomă (inv.) pot fi aleși învățători.

Bine! dar atunci cine poate fi aplicat ca învățător, dar fără diplomă?! Ciudată raționare știe face P. M.!

Ori cum ai suci și învățtl, un lucru pare evident: *la îndeplinirea unei stațiuni învățătoresți condițiunea prim-*

*) Vezi până acuma eu nu am știut, că „regulamentele“ au și „principii“; se vede, că avem de lucru cu juriști conzumați!?!? — (B).

ordială o formează diploma învăătorească, ceea ce Statutul organic ni-o spune în punct 11 al §. 122, care sună: »...învățători la școale capitale și poporale să se înainteze astfel de pedagogi, cari au absolvat cursul pedagogic și din studiile pedagogice au depus examen cu calcul bun« (va să zică au obținut cualificația). Tot așa glăsuește și legea statului. Pe deasupra stațiunile învăătorești nici nu sunt clasificate, ca de pildă parohiile.

A mai pledă deci pentru eschiderea învățătorilor diplomași dela candidare, ca P. M., pe motive al căror fond e în o bună parte spoiala și superficialitatea, însemnează a comite uu lucru, care e mai mult și agravant decât »nemodestia«.

Și de geaba se razimă P. M. pe Regulament, pe care afară de aceea că unde mai trebuie il interpretează fals, acela (Regulamentul) — cum am semnalat — nici nu e alcătuit în spiritul Statutului organic și ca atare punctul *d*) §. 58 din Reg. și pe mai departe tot *jignitor* rămâne.

Admit și eu, că mai ales în timpul de azi se cer clase gimnaziale ori civile încă la întrarea în preparandie și mai târziu diploma de cor, dar cu toate acestea nu e justă și echitabilă eschiderea diplomaților fără acestea prestațiuni, deoarece *dreptul lor de alegibilitate e bazat* — nu pe dispoziții tranzitorii și mance, — ci *pe legile pozitive sănătoase: Statutul organ e și legea regnicolară: §. 133 al art. XXXVIII—1868.*

Dacă totuși P. M. ține atât de mult la idealele »pregătiri superioare« ale recurenților, am să-i spun: încă până acuma nu s'a dovedit, că dascălii distinși atât în, cât și afară de școală sunt exclusiv cei cu clase gimnaziale.

Intrebați de pildă pe un I. Groșoreanu, P. Vancu, D. Popoviciu, I. Roșu etc. câte clase gimnaziale ori civile au?

Aci am să fac o lămurire.

Se poate, ca de un timp, careva dintre acești învățători vrednici să aibă și clase civile ori gimnaziale, dar acestea dacă le și au, le-au prestat după absolvarea pedagogiului, adecă ulterior și astfel *ei tot dascăli distinși au fost mult înainte de a avea — clasele.*

Iar învățătorii harnici dela început cu acestea pregătiri, nu se pot simți ofențați, deoarece eu am vorbit de 50% cu clase (buclate) și cari indivizi nu sunt de fel mai mult, decât cei fără clase pe vastul teren al instrucțiunii — educațiunii.

Despre diploma de cor, la care, cum se vede, P. M. încă ține mult, nu zic nimic; aceea se poate câștiga la un curs de muzică, îndatinat a se ține în vacanțele de vară ale anului și aceasta cu atât mai vărtos cu cât toți absolvenții institutului nostru pedagogic din Arad ies cu cunoștințe muzicale indestulitoare.

Din totul cu una ne alegem:

Pe când P. M. pledează pentru respingerea învățătorilor diplomați dela candidare, pe atunci eu pledez pentru candidarea tuturor învățătorilor cualificați.

Ici interesul comun al cauzei, colo exclusivismul cras. Incă una!

Până atunci, până când P. M. și »comunele sale ambițioase» nu-mi vor dovedi, că pe planul întâiu la stabilirea condițiunilor de concurs stă nu diploma învățătorească, ci alte prestațiuni, ca diploma de cor și clasele..., și adecă îmi vor argumenta, că diploma inv. e a se subordona acestor din urmă, dreptul și aderărul rămâne pe partea mea ori îi convine ori ba.

Lucru de sine înțeles: tot până atunci rămâne incorectă și jignitoare subverzanta dispoziție din Regulament, iar pledoarul dlui Petru Marșieu — în tonul și după logica care e susținut — e puțin — serios.

Bujecanul.

Cerșitorul.

(Lecție practică din religiune).

I. Analiza: Ce facem noi când ni-e foame? (mâncăm). Spune mai multe feluri de mâncări! (pâne, carne, lapte, ouă). Din ce se face pânea? (din grâu). Unde crește grâul? (în pământ). Ce trebuie să facem cu pământul,

ca grăul să crească și să aducă rod? (trebuie să-l lucrăm). Cu ce lucră oamenii pământul? (cu plugul, cu sapa, cu coasa ș. a.) Cum se numesc oamenii, cari lucră cu plugul? (plugari). Pot oare toți oamenii să lucre? (nu pot). Puteți voi oare ținea de coarnele plugului? (nu putem). Pentru ce nu puteți? (suntem prea mici). Poti tu Nicolae să lucri ceva când ești bolnav? (nu pot). Dar moș Toma, care umblă în cărje, poate să lucre ceva? (nu poate). Pentru ce nu poate? (e prea bătrân). Atențiune!

Anunțarea țantei: În ora aceasta vom învăța despre pățania unui om sărac și bătrân cu un copil rău!

II. Sinteza I. *Cerșitorul**

Petru văzuse odată la poarta lor un om bătrân cu pălăria în mână. Bătrânul așteptă să capete ceva de poimană. Petru cum îl văzu, iute adună mâi multe petri de prin curte și le aruncă în pălăria săracului.

Reproducerea sintezii I. Pe cine văzuse odată Petru la poarta lor? (pe un om bătrân cu pălăria în mână). Ce așteptă bătrânul? (ceva de poimană). Ce făcu însă Petru îndată ce îl văzu? (adună mâi multe petri și le aruncă în pălăria săracului). Să vedem ce s'a întâmplat mai departe!

Sinteza II. Tatăl văzu bine ce făcù Petru, dar nu-i zise nimic. Când veni timpul prânzului, tatăl puse în farfuria lui Petru în loc de mâncare petrele, ce le aruncase mișelul de copil în pălăria cerșitorului, iar mâncarea, ce i-s'a căzut lui o dete săracului.

Reproducerea sintezii II. Cine a văzut pe Petru că ce a făcut? (tatăl său). Zisu-i-a însă tatăl său ceva atunci? (nu i-a zis nimic). Ce a făcut însă tatăl său pe timpul prânzului? (puse în farfuria lui Petru petrele ce le-a aruncat el în pălăria săracului, iar mâncarea ce i-s'a căzut lui o dete săracului). Să vedem cum s'a îndreptat Petru!

Sinteza III. Văzând aceasta Petru, încep să se căiască amar de ce făcuse. Iute căzu în genunchi înaintea

*) „Istorieare rel. morale“ de Dr. Barbu pag. 22.

tatălui său și-l rugă de iertare, promițând, că nu va mai face asemenea faptă. De aici încolo Petru s'a purtat ca un copil bun și de treabă.

Reproducerea sintezii III. Ce a făcut Petru când a văzut că tatăl a pus petrite în farfuria lui, iar mâncarea a dat-o săracului? (s'a căit amar, căzând în genunchi înaintea tatălui său și rugându-l de iertare). Cum s'a purtat de aici înainte Petru? (ca un copil de treabă).

Reconstruirea întregii sinteze.

Aprofundarea etică. Pentru ce a venit cerșitorul la poarta lui Petru? (eră mai leșinat de foame). Ce așteptă el să capete dela Petru? (o bucată de pâne). Ce ia pus însă Petru în pălărie? (mai multe petri). Ce copil a fost deci Petru? (copil rău și fără milă). Cum trebuie să ne fie față de oamenii cei săraci? (milă) Cu ce trebuie să-i miluim? (cu pâne, îmbrăcăminte ș. a.). Cine a văzut fapta lui Petru? (tatăl său). Cum l-a pedepsit tatăl său pe Petru? (că i-a pus petrite în tănier). Meritat-a el oare pedeapsa aceasta? (meritat.) Ce fel de om a fost tatăl lui Petru fiindcă a lucrat după dreptate? (om drept) Indreptatu-s'a Petru după pedeapsa aceasta? (indreptat). Ce fel de copil a devenit Petru? (copil de treabă).

III. Asociația. Mai învățat-am noi despre un astfel de copil rău? (despre Iancu cel batjocoritor). De cine și-a bătut și acela joc? (de un sărac orb și schiop). Cine l-a pedepsit pe Petru pentru fapta sa? (tatăl său). Dar cine l-a pedepsit pe Iancu pentru fapta sa? (Dumnezeu). Cum l-a pedepsit Dumnezeu? (a căzut și și-a frânt un picior). Bine a făcut Iancu că și-a bătut joc de bietul om nenorocit? (n'a făcut bine). Dar Petru bine a făcut că a aruncat cu petrii în pălăria săracului? (nici acesta n'a făcut bine). Ce trebuie să facă ei cu oamenii cei săraci? (să facă milă). Cum sunt aceia cari fac milă? (*milostivi*). Aceasta o putem zice mai frumos așa:

IV. Sistemizarea: Să miluim pe cei săraci! »Feriți sunt cei milostivi, că aceia se vor milui! așa ne învăță Domnul nostru Isus Christos.

V. Aplicarea, Înaintea cui a păcătuit Petru când a aruncat petrii în pălăria săracului? (Înaintea lui Dumnezeu). Ce ai fi făcut tu fiind în locul lui Petru? (ași fi mers la mama și a-și fi rugat-o: Iubită mamă, la poarta noastră este un om sărac și neputincios, dă-mi să-l miluiesc cu ceva!) Cum trebuie să fim noi deci față de cei săraci? (noi față de săraci trebuie să fim milostivi). Ce ne învață și Domnul nostru Isus Christos? (*»Fericii cei milostivi, că aceia se vor milui!«*).

Iosif Stanca.

Invățământul gramaticii în școala populară.

— Articol polemic —

Trei cuvinte pe părete au stricat ospățul lui Sardanapal (Baltazar).

N. Iorga.

Cetind reflexiunile dlui P. F. D. la articolul meu polemic, publicate în foaia »Biserica și Școala« — mărturisesc sincer — involuntar mi-a venit în minte citatul de mai sus.

Ce să-i faci! Așa lucrează legea simultaneității psihologice în asocierea ideilor!

Dl P. F. D. care, recunosc, a scris articoli, mai anii trecuți destul de obiectivi și temeinici chiar și în organul nostru »Reuniunea«, estimp, din odată ne trezirăm numai, că d-sa nu e în curat cu lucrurile ce tractează nici pe departe*)

Voind dl P. F. D. să pună la probă cunoștințele al-
toia, nu știu din ce interes și motive, s'a pus la probă
singur pe sine și încă așa cum nici nu ne-am fi așteptat,
iar modul de discuție obiectiv al dlui P. F. D. întemeiat
pe știința de gramatică și limbă, are o bază foarte șu-
bredă și nesigură.

*) Vezi și art. meu polemic din »Bis. și Școala« Nr. 45—46 a. c.

Aserțiunile mele se dovedesc prin celea ce urmează.

În răspunsul meu prim dat dlui P. F. D. am zis, că un metod, o regulă numai întru atâta este acceptabilă sub raportul pedagogic-didactic, întru cât pusă în practică ne ajungem scopul așa fel, că nu trebuie să întimpinăm greutate și pedecă la fiecare pas.

Aceasta, cum i-am argumentat dlui P. F. D., o putem realiza generalizând și făcând definiții bine determinate și clare, căci avem de lucru cu învățământul școlii elementare și nu cu cel strategic-militar sau cu cel din academii și universități.

De aici cauza, că am combătut definiția scopului limbii materne, dată de dl P. F. D., de oarece este mancă și unilaterală, neglijându-se în înțelesul ei »laconic« vorbirea corectă la clasele inferioare.

Când spun acestea adevăruri dlui P. F. D., îmi face imputări, că nu discut serios, că nu-mi este ținta constatarea adevărului, că vedeți d-voastră corect este: »scriere corectă, iar nu cum susțin eu«, »întâi vorbire corectă apoi scriere«, zicând mai departe dl P. F. D., că definiția d-sale e mai bună pe motivul, că în acest caz putem lua scopul (gramaticii) ca un ce mai restrâns, ca astfel să-l putem realiza pe deplin.

Aci dl P. F. D. e foarte confuz și superficial ca și altădată.

Norma pedagogică cea mai elementară exige, că scopul nici al unui obiect de învățământ nu-i permis să se altereze, deoarece tinzind la restrângerea sau reducerea lui, o sfeclești și cu rezultatul ce-l așteaptă școala, apucând pe căi lăturalnice, ca atari înguste și nesigure. Reducerea se poate face, — nui vorba — dar așa ca acela (scopul) să nu fie alterat sau atins în esența sa și aceasta e a se înțelege astfel, că dacă de pildă la un studiu am 25 ori 30 pieze (puncte principale din materia pentru exhaustat) cu cel mai mare tact omit 6—10 dar așa, că rezultatul final durabil și omnilateral să nu piardă din cvintesența fondului său nimic. Astăzi, când e încă actual »surmenajul« în studii, o putem face fără a periclita scopul.

Deci dle P. F. D. »restrângere« de materie — să zicem așa accesorie — putem face, iar nu de scop.

Din acestea poate judeca ori cine cât plătește definiția dlui P. F. D., care are de cinozură »restrângerea« scopului.

Atari aberațiuni pedagogice numai dl P. F. D. știe comite! și totuși se ține, că numai d-sa urmărește adevărul. *Aferim, domnul meu!*

Pe lângă toate acestea voi recunoaște și vrednicia dlui P. F. D. acolo unde ea există. Intre întrebările ce i-am pus, a deslegat și d-sa 1, zi una, anume: folosirea corectă a regulei la aplicarea virgulei atunci, când cutare substantiv — în șirul cu altele — au lângă ele și adiective, dar și în ccest caz calea e ceva mai lungă după regula dlui P. F. D.

Fatalitatea însă îl urmărește și aici!

I-am mai dat adecă dlui P. F. D. să probeze regula d-sale, în aplicarea virgulei la zicerea: *»Negru, departe, prin, iar, și of sunt cuvinte«,* zicându-i totodată, că în prezenta zicere, deși nu sunt mai multe substantive lângă olaltă, adiective etc. totuș trebuie să punem virgulă,

Și acum ascultați muritorilor!

Noua teorie a dlui P. F. D. sună așa:

»In forma sa of (din zicere) bunăoară numai are rolul de interjecțiune; nici departe nu are rolul de adverb de loc. Tot astfel și cu celealalte cuvinte din acea zicere. Toate au rolul substantivelor în cazul nominativ și ca atari, între ele trebuie pusă virgulă«.

Prin aceasta teorie dl P. F. D. s'a înfundat într'o beznă, prăpastie, din care nu-l pot scoate toți gramaticii cu întreg aparatul lor!

Va să zică dl P. F. D. pe deasupra își mai etalează perplexitatea de cunoștințe și în partea etimologică, pe care teren se girează, că sondează după adevăr cu atâta ardoare!

O astfel de rătăcire pe terenul biatei gramatici nu s'a mai pomenit!

Ca să-i arat până la evidență dlui P. F. D. că iarăși a deraliat dela calea adevărului, cu care atâta se laudă, sunt necesitat a face analiza minuțioasă a zicerei amintite, atât din punct de vedere sintactic: procedeu adoptat de mine la predarea gramaticii, cât și din cel etimologic (gramatical) acceptat de dl P. F. D.

Analiza sintactică (logică).

Negru, departe, prin, iar, și of sunt cuvinte.

Aceasta e o zicere compusă, dar contrasă, fiindcă are mai multe părți principale comune, cari în zicere sunt scrise una dată: *sunt cuvinte.*

Subiecte sunt cinci: *negru, departe, prin, iar, of*, pentru că despre ele se vorbește; *predicatul* este: *sunt cuvinte*, arătând, ce se zice despre subiecte, iar *și* e conjuncțiune coordinatoare.

Ce vedem aici? Vedem, că cele cinci subiecte sunt adevărate subiecte nu numai închipuite, cum crede dl P. F. D. Chiar și aci așa întrebăm, ca și de pildă la zicerea: Calul, vaca, oaia și capra sunt animale. Ce sunt...? animale. Ce sunt...? cuvinte.

Altcum la ce atâta vorbă! Dacă deschidem orice manual de sintaxă aflăm, că — între celea multe cazuri — subiectul unei ziceri poate fi exprimat prin orice parte de vorbire: prepoziție, conjuncție, articol etc. *bine înțeles fără a fi nevoit, ca forțat să le treci prin metamorfozarea și roluri de substantive, cum spune dl P. F. D.*

Ba ce-i mai mult, știința gramaticală a înaintat în așa măsură, că subiectul poate fi exprimat și prin semne ideografice, d. e. *P este o litără.* La dl P. F. D. de sigur ideograful »P« iarăș va avea rolul de substantiv!...

Dar să mergem mai departe!

Analiza gramaticală (etimologică).

Negru, departe, prin, iar, și of sunt cuvinte.

Negru e adiectiv, căci arată o însușire, numărul singular, de gen masculin, nearticulat.

Departe e adverb de loc, căci răspunde la întrebarea — unde?

Prin, e prepoziție, de oarece mențiunea ei este arătarea raportului dintre două vorbe.

Iar, e conjuncțiune, menirea ei este legarea de o altă a lor două ziceri sau două părți omogene ale unei ziceri.

Și, e conjuncțiune, căci leagă două ziceri sau două părți omogene ale unei ziceri.

Of, este interjecțiune, exprimând anumite sentimente...

Sunt, e verb auxiliar de conjung. IV; pers. III., plur, prez., indicativ.

Cuvinte, e substantiv concret, nume comun, neutru, plur., nearticulat.

Ce concluziune putem trage din prezenta geneză gramaticală? Aceea, că până când după legile sau mai bine regulile sintactice partea principală primă în o zicere o poate forma orice parte de vorbire, ma! chiar și un sămn ideografic, fără a-i putea contesta valoarea adevărată în sensul funcției sintactice, până atunci după regulile morfologice sau etimologice substantivul tot substantiv rămâne ori unde și ori cum l-ai aplicat!

Sau cu alte cuvinte: *prepoziția nu este substantiv, dar nici substantivul prepoziție etc.**)

Acest mare adevăr gramatical nepenetrat de dl P. F. D. l-a adus acolo, ca să expună astfel de lucruri, cari iarăș numai în detrimentul reputației d-sale merg.

Toate acestea adevăresc până la evidență, că *regula dlui P. F. D.* aplicată la zicerea din întrebare, cu toată străduința dlui P. F. D. de a o scoate de corectă — e *dată de mal*.

Dacă profetul Daniil ar trăi azi și ar fi profetit ruină pe modestul nostul tărîm... ca lui Baltazar la impresurarea Babilonului de cătră Ciru, toate aș fi crezut numai una nu, ca adecă dl P. F. D. odată mult promițător, să sufără astfel (de naufragiu...) pe terenul discuției!...

În articolele mele polemice întraltele am fost zis, că de geaba cunoaștem flexiunea verbului (nu a substanti-

*) A nu se face confuzie cu derivarea și formarea de cuvinte, cari cad sub întrebare deosebită! (I. C.)

vului dle P. F. D.), căci dacă nu-i vom cunoaște rolul în formarea zicerilor, tot nu ne vom ști nici unul pune ideile pe hârtie.

Dlui P. F. D. i-am reflectat, că deși a cetit expunerea mea tot nu m'a înțeles, D-sa îmi reproșază, că deoarece eu nu am mai motivat cu nimic cele de sus, lucrul relevat de mine apare ca un ce de tot nedrept.

Deci ca să nu apar de *nedrept*, îl ascult și îl mai lă-muresc:

Cea mai însemnată parte de vorbire este *verbul*; *el arată cele mai variate funcții sintactice*. Aceasta funcție a verbului apriori, fără a penetra în sintaxa limbii, nu se poate ști și fără a o cunoaște, nu-ți poți da seamă de aplicarea lui atunci, când cere trebuința.

Vremea vine. A-și iubi copii e datorința fiecărui părinte. Darul de a vorbi îl are singur omul. Petru își învață fratele a lucra. Acest contract e greu de făcut. Vecinul vine cântând etc.

Ziceri ca acestea, unde funcția sintactică a verbului în formarea lor e atât de felurită, nu se poate determina cum se cade decât cu ajutorul elementului sintactic.

Stau bun, d-l D. F. D. nu mă va înțelege nici astădată!

Acum urmează iarăș partea oneroasă pentru d-l P. F. D. Se apucă adevă d-l P. F. D. de a dubită, să nu zic chiar resturnă, analiza făcută de mine la zicerile dictate mie de d-sa, zicându-mi cu satiră: »D-l I. Crișianu cu toată priceperea sa cea superioară nouă, totuși n'a putut înțelege, că din care parte vine strâns cu ușa, ca cel puțin să se aperse acolo unde poate«.

Îi mulțumesc d-lui P. F. D. pentru distincțiile — epitete la cari văd, că se pricepe, dar regret și-l compătimesc pe d-l P. F. D. pentru »ușa« adusă pe tapet, deoarece tot numai pe d-sa îl va strânge și încă mai tare decât până aci!

Contra — analiza d-lui P. F. D. pare curioasă chiar la început. În zicerea primă: »Cu regret constat, că pe aceasta cale a apucat și d-l g-n cu propunerea limbii

măterne» eu am fost răspuns, că partea de zicere: »cu propunerea limbei materne« este obiect nedrept, căci întrebăm: *cu ce a apucat d-l g-n?* D-l P. F. D. la acestea zice: »Dar și după deslușirea d-lui I. Crișianu, totuș nu-mi vine a crede, ca să fie »cu propunerea limbei materne« tocmai obiect nedrept. Imi vine ca și când în expresiunea de mai sus, aș vedea o parte de zicere cu totul deosebită de cea până aci. Și la acest fel de parte de zicere îmi vine să adaug și obiectul indirect, care răspunde la întrebarea: *cu cine?*

Îți trebuie o desorientare mai mare? Colo... dubitează, că ar fi obiect nedrept, ici... d-l P. F. D. totuși adaugă sau mai bine recunoaște obiectul indirect. Aceasta confuzie însă nu-i destulă d-lui P. F. D., căci strâns prea tare ca »ușă«, îl și botează de »un fel de complement ori determinațiune de soț« și ca să fie mai cu ifos, ni-l dă gata și unguște — *társhatározó*.

Eroarea d-lui P. F. D. e prea evidentă! D-sa nu judecă înțelesul zicerii, ci se leagă de litera moartă mai de voie mai de nevoie!... Dar eu cred mai mult de voie, deoarece acest cusur gramatical al d-lui P. F. D. se observează ca un fir roșu în toată analiza făcută de d-sa.

Mă mir, cum d-l P. F. D. la numita parte de zicere pune întrebarea: *cu cine?* când acolo e vorba de un lucru la care corect întrebăm: *cu ce?* Apoi te gândești, că »g-n« e persoană, iar »cu propunerea limbei« e un lucru abstract, invenția d-lui P. F. D. »cu »társhatározó«-ul d-sale devine foarte *hazlie!*...

În analizarea zicerii a doua: »Pe-atunci cuvintele izolate ca: murmură, zăvăie etc. valorau respective se înțelegea *sub ele* cât se înțelege azi sub desfășurarea subiectului unui roman«, dl P. F. D. comite aceeaș eroare »ad litteram«. D-sa nu caută nexul logic al singuratecelor părți de zicere; dacă d-sa ar proceda altfel, ar fi ajuns ușor la adevărul spus de mine, că: »*sub ele*« — ca parte de zicere — este obiect nedrept. D-l P. F. D. însă se ține automaticește de întrebările stereotipe, cari singure îl aduc în confuzie.

De aci provine, că obiectul drept, care are în unele privințe chiar așa întrebări ca determinațiunile de mod, cum este d. e. »cu ce?» (d-l P. F. D. le confundă de-a binele.) Zic de pildă: Sunt mulțumit cu soartea. Cu urechile auzim. La ambele întrebăm: *Cu ce?* (sunt mulțumit)! *Cu ce?* (auzim)!

Pe când înțelesul zicerei prime ne spune, că »cu soartea«, ca parte de zicere este obiect nedrept, pe atunci — pe aceeaș bază — »cu urechile« din zicerea a doua este determinațiune de mod. Trebuie luat numai înțelesul adevărat și confuzia nu se va ivi nici în capul băieților.

O incurcare mare își cauzează d-l P. F. D. singur și cu numirile maghiare, cari în unele privințe nu cvadreează cu terminologia gramaticii române.

Nu înțeleg penține a luat refugiu la acești termeni, când noi avem îndeajuns pe ai noștri. Ori că doară lucrul să apară mai bombastic și cu patos?!...

»Pe calul acesta am dat 300 cor«. *Pe calul acesta* eu am zis, că e »obiect nedrept«.

De sine înțeles, d-l P. F. D. explică după »metodul« d-sale. E obiect nedrept, fiindcă ceia 300 cor. nu se referesc direct la cal, ci la prețul lui (al calului). În ce? pentru ce? am dat 300 cor. — în prețul, pentru prețul (calului). Cum ai zice: Nu »măgarul« ca atare e substantiv, ci numele lui de ființă...

Pe deasupra, d-le P. F. D., *când într'o zicere obține un obiect drept cantitativ, precedat de un substantiv, cu prepoziție, aceasta parte din urmă de comun, ca parte de zicere e obiect nedrept.*

Să mergem mai departe!

»Mânânc mămăligă cu lapte«.

D-l P. F. D. aici iarăș vede incurcare. »Cu lapte« eu am fost analizat, că e »determinațiune de mod«, d-l P. F. D. îl cualifica de atribut.

Ca să aflăm adevărul n'avem decât să ne uităm la construcția zicerii și — dacă ne ocupăm cu sintaxa —

ușor ne convingem, că de fapt »cu lapte« nu e atribut, cum susține d-l P. F. D., ci determinațiune de mod din motivul, că după înfățișarea pomenitei ziceri »cu lapte« e accentuat în mod deosebit. Va să zică aci dominează tonul propoziției sau tonul oratoric, care ne spune, că ideia principală în o zicere poate fi reprezentată sau concentrată într'un anumit cuvânt sau expresiune, în urma căreia senzul zicerii să schimbe radical.

Zic deci: Mânânc mămăligă **cu lapte**; aci tonul oratoric îl are: cu lapte, întrebând nu cum zice d-l P. F. D. »ce fel de mămăligă mânânci?« ci *când mânânci mămăligă, cum o mânânci?*

Că mămăliga e cu artichu ori nu, nu impoartă, tonul oratoric dominează senzul propoziției. Spre ilustrare!

»Azi -eu mân cail la plug«, însemnează, că azi m'am îngajat să mân cail la plug, dar pot cedă altuia...

Apoi zic: **Eu** mân azi cail la plug; înțelesul este, că azi exclusiv *eu* mân cail. Tonul oratoric pus pe »eu« a schimbat senzul zicerii.

Toate le-a reanalizat d-l P. F. D. bine înțeles încurcându-le, numai de zicerea a 4. »Nu e frumos dela tine« nu s'a prins... Plausibil vor fi prea acri strugurii!...

D-l P. F. D. mai jos aduce și alte exemple pentru analiză zicând: »*Fac casă din pământ*« Par că-l văd pe d-l Crișan cum vără pe *din pământ* între nu știu ce fel de complemente și determinațiuni; poate chiar între celea de mod, răspunzând »cum fac casă?«.

Dacă așa vezi d-le P. F. D. atunci *foarte rău vezi*.

Dacă și eu m'aș țineă în analiză de litera moartă ca d-l P. F. D. și eu le-aș confundă; dar eu caut înțelesul zicerii și numai apoi mă leg de întrebare.

Numita parte de zicere »*din pământ*« e atribut fiindcă întrebăm: Ce fel de casă fac? Răspund din pământ sau de pământ.

Tot astfel e a se înțelege și a doua zicere: »Din peatra aceasta îmi zidesc o casă«. »*Din peatra aceasta*« asemenea e atribut.

Din prezentul meu răspus poate vedea oricine, că încurcatura sintactică ce o atribue d-l P. F. D. procedurii mele, e mai mult »*înehipuită*« și încurcătura adevărată e inerentă metodelui d-lui P. F. D., carele atât ce privește scrisul, cât și limbajul corect, lasă mult de dorit.

În intervalul discuției, avute cu d-l P. F. D., nu odată mi-a zis, că d-sa nu a pus la probă cunoștințele mele. Dar oare cuvintele d-lui P. F. D.: »... *să-l luăm la întrebare chiar pe d-l Crișianu*«, ce însemnează?

Se vede, că d-lui P. F. D. sfetindu-i-se rău cărțile cu analiza provocată... pe semne trebuie să mai pogoare culmile Olympului. Și încă d-l P. F. D. e și modest; nici nu-mi pretinde să fac ce am zis: *amendă onorabilă*.

Înțeleg! da!...

E de semnalat, că acolo unde d-l P. F. D. nu a putut să incurce, a căutat nod în papură, dar și aici tot fără noroc.

Catră finea răspunsului d-sale îmi reflectează, că în textul meu original (din »Reuniunea«) stă: »Aceasta însemnează, că *concepțiunile, ideale* și diferitele acțiuni ale sufletului... etc.« învățându-mă că între: *concepțiunile ideale* nu se pune virgula. Aci lecție nu primesc d-l P. F. D.

Fac pariu, că în manuscrisul meu original stă scris: »... *concepțiunile, ideile*...«, iar nu *ideale*, pentrucă sintactice luat: *ideale* e atribut lângă *concepțiunile* și ca atare între ele nu se pune virgula.

Dacă în »Reuniunea« a și apărut »*concepțiunile, ideale* (cu virgulă) e greșală făcută de tipar: »lapsus calami«, schimbând pe »*ideile*« în »*ideale*«.

Și că stă lucrul așa se poate deduce și de acolo, că în acelaș răspus al meu din rev. »Reuniunea« Nr. 9, 1910, pagina 212 și r 5—7 de jos în sus, stă scris: »... *întrucât se fine cont*... și de **concepțiunile, ideile**... etc. o caută d-l P. F. D.

Dacă, eu nu eram în curat cu expresia »*ideale*«, sigur tot greșit aplicam până în capăt.

Deci poți vedeà singur d-le P. F. D. ca observarea d-tale se clatină binisor...

Intotdeauna am fost omul, care respectează și cinstește părerile altora și fiind acelea bazate, le-am și acceptat, nescrutând nici când, că acelea păreri — dela cine emaneaza.

Dar întotdeauna atunci când în expunere am observat superficialitate și desorientare și mai ales am observat, că *atari indivizi iau lucrurile prea de sus*, ironizând părerile altora — cu toate că baza discuției lor e foarte problematică, ca de pildă la d-l P. F. D. — mi-am spus cuvântul fără rezervă chiar și atunci când a *usturat* și voiu face aceasta și pe viitor irelevant, că chiar d-l P. F. D. va mai discuta cu mine ori nu — — — — —

Usque ad reditum!...

I. Crișianu.

OFICIOASE.

Unele pedeci în calea bunei economisări a poporului.*)

I. Lipsa de inițiere a voinței, ambițiunei nobile și a energiei.

În viața noastră pământească, ne predomină voința, ambițiunea nobilă și energia, ce să manifestează, sau virtutea, ce la românii vechi să exprimă asemenea și la cele spirituale-morale și la cele fizice-materiale. Voința, ca schin-teie a înclinări mentale, croiește soarta omului, îndemnându-l la fapte mai bune ori rele. Ea este osia pe lângă care se întoarce întregul, este sufletul vieții noastre.

Când sfânta scriptură zice, că Dumnezeu a făcut pe om cu voie liberă, denotează: griji fi demn fapturei tale!

Sociologia afirmă pe om de liber și independent, însă subînțelegând: între marginile celor admise și a con-

*) Disertațiune de Georgiu Purcar, asesor și cassar consist., citită în adun. gen. a reun. noastre înv. ținută în Nădlac, la 28 August 1910. Adnex la protocol E).

curenței mulțimii convecțitoare. Prinde deci voință tare, fi ambițios și virtuos, asigură-ți loc și rol în lupta de existență; fă-te cât se poate independent de voia altuia întru ale tale; fi dibaci și prevăzător în lucru tău, ca să poți ținea concurența cu alți!

Voința omului este în parte alterabilă și la vârsta tină și adultă, dacă întrevine sfatul stăruitor a persoanelor, cari impun respect cu învățătura lor predată în forma accesibilă și maiestră. Dovadă influința ce o are preoțimea și învățătorimea în întreaga lume, dovadă puterea exerciată de părinți, ce conduce nu numai pe minoreni, dar și pe o parte mare a maiorenilor, formând o colosală putere în ordinea morală, familiară și socială.

Cine vrea deci, să pună bază la înclinarea spre bine a tinărilor mlădițe, să stăruiască, că în locul întâi părinții, apoi învățătorimea și preoțimea, să-și facă cu scumpătate datorința! Câte ființe se vor bucura de aceasta, se vor apropia de fericire, câte rămân neglijate, tot atâta dubioși.

Omul mai întâi trebuie să aibă voință, trebuie să înceapă a se prețui pe sine, să devină ambițios în sens nobil și să fie energios, activ și treaz. Lipsa acestor calități face pe om, om animalic și unealtă în mâna sorții, deși e făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu.

În lume tot aceia ce există, trebuie să se arate, să se manifesteze, la din contră trece ca neesistent. Omul trebuie să-și primească dela voința lui valoarea de om, trebuie astfel crescut deja din tinerețe, să se imprime în ființa sa voință, ambițiune și energie.

În aceasta privință, *stăm înaintea unei probleme de tot mare, problema regenerării și transformării omului din trecut și pregătirea lui în omul viitorului, ce ne așteaptă, de al străbute prin lupta grea de existență.* Existența persoanei și a popoarelor depinde dela aceasta împrejurare în viitor, la din contră ea vine periclitată și oprimată de cei mai isteți, mai lucrători și harnici. Iertare și mila nu va fi, neluminații și slăbănogii, leneșii și păcătoșii vor fi călcați în picioare, dripiți fără cruțare.

Istoria unor popoare din Europa și mai ales predominarea, ba stărpirea popoarelor străvechi din America, prin popoarele acum dominante, este dovada cea mai eclatantă, poftim a celi puțin istoria contemporană.

Dacă este vorba de neglijența din trecut, apoi părinții nu au avut temeri de năcazul zilelor ce veneau, ei guguleau pruncul și îi îndestulia, că crește mare și tare.

Așa cred, că astăzi toți suntem lămurii, că la viața fericită din timpul ce urmează, se poartă cu mult mai mult, ea va fi o luptă crâncenă pentru existența. Preoțimea și învățătorimea a devenit convinsă; că osteneala de până aci, are să o facă îndoit și poate înzăcit în viitor, căci recerințele existenței s'a înmulțit. Să ne ocupăm deci mai mult cu tinerimea, penetrând tot mai afund a sugera voința tare, ambițiunea și energia peste tot și așa zicând, ființele tinere zi de zi trebuie făcute atente la toate vorbirile lor, că ce este corect și ce nu; la ce trebuie să stăruim și ce este oprit; cât este de folositor omului asta și cât ne strică ceealaltă, întretăsând în tot locul exemple accesibile.

Astfel se pune bază la formarea de caractere, să regenerează poporul și societatea omenească și prin aceasta promovăm în măsură mare și viitoarea economisare bună, devenim economi mai raționali, ajungem la bunăstare materială, prin ce putem apoi promovă toate celelalte scopuri mai înalte ale omenimei.

II. Lipsa de instruire școlară practică și de biblioteci populare.

Este mult vorbită întrebarea, că ce produce marea diferență de buna stare la popoare. Unii zic că rasa, alții că clima; iar unii afirmă, că instruirea atât din departele trecut, cât și de acum. Mai verosimil este, că instruirea preponderează, pentru că aceasta cuprinde în sine totul, atât ferirea ori lăpădarea de însușirile daunoase ale rasei; cât și modul de trai mai prielnic și acomodarea câtra clima și locul dat.

Lumea întreagă, școala vieții o face de-asemenea, la economia câmpului, la industrie și la comerț. Negreșit trebuie să fi supus 4—5 ani ca învățacel. Este eschis a putea eserciă aceste ocupațiuni cu rezultat, fără școala practică, ba la unele ramuri de industrie nici că ești admis a-le eserciă, deci ești silit a învăța. O silă în favorul tău, ceeace poporul neluminat nu o știe aprețiă, măcar că tot acest popor vede rezultatul instruării la fii săi sosiți acasă dela marea școală a militarizmului, a armatei, vede ce alt om s'a făcut din feciorul său în cei aproape trei ani cât a stat la armată. Feciorii, cei mai mulți neștiutori de carte, de alte limbi, ba unii cam neghiobi, învață a ceti, a scrie, fac astăzi și raporturi în limba învățată acolo, devin subofițeri, oameni deștepți, de buna ordine și mai raționali.

Toate acestea le produce instruarea în școală și nu ne putem îndestul miră de nepăsarea popoarelor, când vedem, că nu vreau să îmbrățișeze școala, mai ales astăzi, când toți recunoaștem, că școala trebuie să fie corăspunzătoare trebuințelor nemijlocite a poporului, trebuie să fie în parte școală economică.

Este adevărat, că în aceste părți ale pământului, școala este neglijată nu numai de singularici, ci și de societatea omenească și de stat. Sute și mii de comune, cu câte 100—300 de case, abea au câte 30—40 de persoane cari știu ceti și scrie. Ei, dar atâta, a ceti și scrie, abia este ceva, față de scopul, de-a și înțelege ce ai cetit, sau ai putea comunica altuia cugetul tău prin scriere. Scopul practic este, că vorbirea folositoare, cu altul — care nu-i de față, ci numai scrierea lui, să o poți înlocui cu cetirea și apoi diligent fiind, să-ți culegi învățături și cunoștințe prin cetire de cărți, cât voești. D. e. din cărți despre economia câmpului, despre cunoștința plantelor, animalelor, iar la industrie să afli uneltele și sculele cele mai bune, materialele mai ieftine etc.

Câtă osteneală și cheltuială se pune în unele state din Europa pe creșterea tinerimei! Se poate zice, că înzăcit

cât la noi. America însă, nu are păreche în toată lumea cunoscută de oameni.

Este adevăr, că unele părți ale pământului din America e foarte roditor, dar este adevăr și aceea, că folosirea tuturor bogățiilor și produselor de-acolo, spre a face grandiozitățile și miracolele aflătoare în America, sunt rezultatul instrucțiunii școlare.

Iată ce să scrie la 1904 în marele op: »A föld és népe« de György Aladár: »Inițiatorii de a fondă o comună nouă, mai înainte de toate să îngrijesc de biserică și școală, de primărie, de poștă, și drumuri. Pornind la împărțirea teritoriului, întâiu separează pentru școală atâta pământ, cât asigurează subsistența școlii.

La alt loc scrie: »In India apuseană, missionarii călugări catolici, de regula își încep activitatea printre locuitorii indieni cu lucru de grădinarit și lucruri industriale neusuate încă acolo, apoi pășesc la școala poporală și așa treptat la propovăduirea evangheliei și a rugăciunilor creștinești și astfel în decurs de 10—20 ani produc esențiale schimbări în popor, zidesc biserici și școli respectabile și își adună și lor bănișori frumoși.

Despre școlile statelor unite (41 țări și orașe mai mari), cu 76 milioane locuitori, pe la 1900 să scrie din cuvânt în cuvânt: »Nu este stat în lume, în care autoritățile și privații în atâta să se îngrijască de creșterea copiilor și în așa măsură să emule/e în aducerea de jertfe în scopul acesta, măcar că școlile sunt puțin centralizate; obligământul școlaelor numai în atâta se impune, că orice formațiune nouă de comune, trebuie să deie avere îndestulitoare, separată, obligată pentru școală. Altcum separatele state și alți susținători de școale își grijesc de afacerile școlare independent. Școale private sunt admise, ba nici planul de învățământ nu vine aspru cernut, iar plățile învățătorilor sunt după tocmeală«.

În statistica din 1900 să arată, că au fost 216 mii școli, (în Ungaria 17 mii), învățători 430 mii, (la noi 28 mii).

La noi salare obligatoare 600 cor. la an (acum 1000 cor.) în America 400 dolari sau 1900 cor. minimul, și se urcă la 6000—10.000 cor.

Averile școlare fac 323 milioane dolari sau aproximativ 1610 milioane cor. și în anul ultim s'a sporit cu 24 milioane, mai multe, donațiuni dela privați. Spesele anuale ale școalelor fac circa 200 milioane dolari sau aproape 1000 milioane coroane.

Afară de școlile populare, școli mai înalte sunt: 22 universități, 473 academii, 1324 școale medii și 838 preparandii; apoi școli și asile pentru orbi și surdomuți. Fetele umblă la prelegeri laolaltă cu băieții, dar sunt peste 500 școli înalte separat pentru fete. Obligamentul școlar ține până la vârsta de 16 ani și nu ca la noi, unde în al 12-lea an, când băiatul ar pricepe mai bine învățatura, rămâne afară dela școală.

Un alt mijloc de instruire este biblioteca comună. În statele unite din America deja la 1875 au fost 17.837 de biblioteci publice cu 3½ milioane tomuri. În 1886 numai în bibliotecile cele mari au fost peste 20 milioane tomuri și în 47 biblioteci mijlocii au fost 50 milioane tomuri. Folosirea bibliotecilor se face cu o sistemă de tot originală, fără nici o restrângere. Poți intra în salele de cetit când vrei, se dau cărți gratuit a-le duce și acasă, ba cerând, ți-le trimite și acasă. În unele biblioteci sunt aplicați cetitorii de cărți de specialitate (filosofia, pedagogia, arhitectura, tehnica etc.) și grăind, îți caută cele dorite, te introduce și și explică.

În orașul Boston, într'un an s'a împărțit, s'a împrumutat spre cetire 1.140.572 de cărți și numai 259 a rămas ne restituite bibliotecii, dovadă căl prețuește poporul cărțile bune și cu câtă stimă sunt cetitorii cătră instituțiunile de biblioteci. Punem față de cheltuielile cu școalele din America, budgetul Ungariei cu 26 milioane locuitori. Pe 1909 în budgetul total de 1.343.609.000 cor. pentru instrucție și culte se dă 72.663.209 cor. De aci la rubrica arte și teatre vine 2.696.560 cor. la muzee 1.483.709 cor.

la școalele de specialitate (cele mai multe comerciale așa zise orientate) 1,982.482 cor., la școalele medii 10,943.586, iar la instrucțiune în școalele populare 35,109.950 cor., deci exclusiv pentru școale 48,060.018 cor.

În America pe un locuitor vine 21 cor. 25 fil. la an, în Ungaria 2 cor. 66 fil.

Cu privire la bibliotecile publice, statul de aceste nu are, decât unele societăți culturale și confesionale, să zicem total vre-o 10 biblioteci mai mari și vr'o 40 mai mici și câteva mii biblioteci școlare de puțină însemnatate.

Este adevărat, că la noi toate au pornit mai târziu, așa ne-a fost soarta. Cât de repede s'a dezvoltat America în 400 de ani, se vede din datele de sus și cum de trăgându-a mers la noi, se vede din espunerea în opul comemorativ, Metropolitul Șaguna, unde la pag. 35 se citește: Împăratul Iosif al II-lea călătorind prin Roma, scria la 1768: că la Români și Sârbi, școalele populare sunt aproape necunoscute, între mii de inși nu se află măcar unul, care să știe scrie și celt, nici măcar în limba sa maternă.

Știm, că preparanția gr.-or română din Arad abea în 1912 își va serba jubileul de 100 ani și alta preparand e în apropiere nu a fost până în anii 1890 și tot așa și și cu alte școli de specialitate (economia, industria) pentru binele direct a poporului.

Toate aceste însumă o rămânere înapoi, de tot regretabilă, o urgență și o adevărată nenorocire, dacă cugetăm la urmările ei pentru prezent și viitor. Deci se naște datoria celor acum în viață, să punem baza la o regenerare a noastră, fără multă vorbă și scrupule, supunându-ne la osteneală și jertfă până la extremitate, convinși fiind, că începutul este mai greu.

Izbăvirea noastră de toate păcatele și slăbiciunile, retragerea noastră dela toate cheltuelile superfluie; lăpădarea noastră cu adâncă ură de neinteresarea de până aci și sărirea tuturor la lucru, va fi un capital spre a începe, frica de amenințata noastră existență, va fi un

imbold și mulțămită poporului, după ce va allă rezultatul cel bun, va fi răsplata noastră a inițiatorilor.

Ce privește trecutul, efectul școalei asupra mersului economiei poporului a fost neînsemnat. Și nu-i mirare că nici statul, nici confesiunile, nici societatea numită cultă, nu a dat însămnătate instruirii, ce privește bunăstarea în economie. La noi în țară toți au crezut că lucrurile, și dacă merg așa cum mergeau, satisface, și mii toți așteptau binele de sus, că Dumnezeu va da roduri pământului. La noi, de munca omului, spre a suplini rodul acesta în caz că nu este îndestulitor, nu să cugetau.

CRONICA. ❖)

La această nouă rubrică vom trată, pe lângă unele însoțiri critice, principalele știri despre apariția de reviste și opuri de conținut pedagogic-literar și științific, precum și despre alte instituții din domeniul educației și al instrucției.

Începând cu numărul de față publicăm:

„**Vatra Școlară**“ an. III. nr. 8. la loc de frunte publică un articol din peana eruditului profesor Dr. P. Șpan, în care susține, că *lecțiunile practice nu pot forma obiect de discuție în conferințele noastre învățătorești.*

Ne miră foarte mult afirmațiunea aceasta a dlui profesor, din motivul, că tocmai pe Dsa îl știm și socotim între cei dinții pedagogi, cari ostenose din greu la cultivarea învățătorimei noastre tocmai în direcție practică.

Cel mai pnternic argument ce-l aduce dl profesor în contra lecțiilor practice este împrejurarea destul de tristă, că și astăzi mulți învățători, la astfel de ocaziuni, pregătesc de mai înainte elevii în materie, când răspunsurile vin de-a gata, și când firește, nici vorbă nu poate fi de a-ți putea face o aprețiere dreaptă nici despre învățator, dar nici despre elevi. Asupra acestui fenomen, destul de trist, suntem întru toate de acord cu vederile dlui profesor, și tocmai în acest înțeles ne-am espus și noi vederile la timpul său. (Vezi „Reuniunea învățătorilor“,

*) Precum se va dezvoltă și întâri revista, astfel se va ivi necesitatea de a înmuți și diviză și rubricile speciale. — (Red.)

an. VI. nr. 2.) Cu toată constatarea fenomenului, ce se arată sporadic, nu mi se pare legitimă abandonarea lecțiilor practice, deoarece aceasta ar însemna: *renunțarea noastră la un puternic mijloc de cultivare.*

Să ne fie permis, dacă noi în privința aceasta avem tocmai păreri contrare. Conferințele învățătorești nu ni-le putem nici *închipui* fără aceste lecțiuni practice, bineînțeles, *dacă aceste se vor predă între împrejurările, între cari lucrează fiecare învățător în școala sa.* Și, cât timp va exista școala, clasa dăscălească va avea totdeauna cea mai ardentă trebuință de ele, și așa lecțiunile practice vor forma și trebuie să formeze în totdeauna obiectul *principal* al conferințelor învățătorești. Ceeace ar fi mibiția fără exerciții militare, fără manevre, ar fi dăscălimea fără indeletnicirea cu lecțiunile practice.

„**Vremea nouă**“, este titlul unei bune reviste apărută de curând în România.

În articolul „*Cultura gustului de cetit prin școală*“ (nr. 1 Oct. 1910) dl Ap. D. Culea, povestește într-un mod interesant cum a organizat *Dsa șezătorile școlărești*:

„Nemulțumit de rezultatele cetirii individuale fără ajutorul nostru, am încercat să fac cetire colectivă în clasă, cetindu-le eu. Am organizat în două ierni în câte o oră pe săptămână niște *șezători școlărești libere*, după modelul celor țărănești. Ca să dau șezătoarei un caracter mai intim, mai familiar, mă așezam la mijloc și de jur împrejurul meu stăteau elevii ultimei clase pe scaune lungi în pozițiune liberă.

Ei aveau toată libertatea să-mi pună întrebări pe rând, să spuie povești, glume, ghicitori, jocuri de casă. Eu le spuneam altele din cele alese de mai înainte, le făceam experiențe amuzante după modelul celor din Tom-Tit (tradus în „*Bibl. p. toți*“) le arătam tablouri și încheiam totdeauna cu o lectură“.

Numai așa credem că se va ajunge la rezultate efective și la noi cu așa numitele „*Biblioteci parohiale*“.

Societatea pentru studiarea copilului. Sub aceasta numire există în Budapesta o societate, care după cum e învederat, are de scop studiarea copilului din toate punctele de vedere: social, psihologic și patologic. Pentru popularizarea acestei idei are și

un organ propriu „A gyermek“ („Copilul“), care se trimite membrilor în schimbul unei taxe anuale de 4 cor.

Societatea aceasta ia un avânt îmbucurător. Se înființează în diferite centre societăți similare. În anul expirat s'a înființat o asemenea societate în Oradea-mare. Societatea omenească devine din zi în zi tot mai pătrunsă de simțământul, că fiecare membru este îndatorat ca să sprijinească școala în opera sa de regenerare a omenirii.

Anunțarea de membrii se face la v-prezidentul societății Nagy László (Budapesta VIII, Üllői-ut 16/B). *Iosif Stanca.*

Alcoolismul și învățătoria. Diferite foi aduc știri despre lupta aprigă ce s'a pornit în contra acestui flagel năpraznic al omenirii.

La combaterea lui s'au pus pe lucru cu zor toate statele.

Învățătorii din Suedia, încă în anul 1906 au format o societate de temperanță cu 1569 membri, iar profesorul Bergmann a format o societate a tineretului de acelaș caracter cu peste 11.000 membrii. Cea din Norvegia susțâ dela 1908. În insula Izlanda chiar guvernul a venit cu un ordin de opreliște. *Învățătorii Finlandiei mai toți sunt abștinenți.* Tot așa în Dania, Olanda, Belgia, Elveția, Germania, Rusia și Serbia.

E de semnalat, că societatea de temperanță din Olanda și Elveția, nu tind la combaterea alcoolismului prin formarea de ligi a copiilor..., ci prin edarea de opuri, cari scrise anume spre acest scop; combaterea alcoolismului progresaază în mod uimitor.

*

Noi învățătorii români, cred, mai corect lucru am face, dacă am imită pe colegii din Finlanda..., și cu noi — se 'nțelege — și alții...

După „B. H.“

INFORMAȚIUNI.

Sub titlul acesta vom publica, ca și până aci, informațiuni sau știri mai mărunte din sfera ce atinge mai deaproape viața noastră dăscălească, ca întruniri de conferințe, solviri de taxe, alegeri de învățători etc.

An nou fericit dorim cetitorilor și spriginitorilor organului nostru!

Ședința comitetului redacțional al organului. Comitetul redacțional al organului nostru a ținut la 16/29 Decembrie 1910 o șe-

dintă în Arad, școala din centru, sub prezidiul dlui Iosif Moldovan, președintele general al reuniunii. Dintre membrii comitetului au luat parte la aceasta ședință: Iosif Moldovan, Dimitrie Popoviciu, Ioan Crișianu, Dimitrie Olariu, Iosif Stanca, Petru Colțău, Teodor Cherechean, Petru Vancu, Ioan Borlea și Hersilia Cadariu, iar dintre membrii afară de comitetul redacțional au mai luat parte la aceasta ședință și învățătorii: Gheorghe Pleș, Petru Russu și Petru Lupaș.

S'a luat la cunoștință raportul prezidial asupra activității dezvoltată în organul nostru în decursul anului 1910. S'a constatat cu bucurie, că deși în lucrarea noastră suntem răzămați numai și numai pe puterile noastre dascălești, atât din punct de vedere moral cât și material, neprimind de nicăiri nici un sprigin, nici un ajutor, totuși acest organ răsărit și nutrit numai din însuflețirea dascălului, a făcut multe și reale servicii cauzei mari a învățământului nostru popular și a promovat mult interesele învățătorimii. S'a discutat cu mult interes și s'a stabilit programa de muncă pentru anul viitor. S'au luat dispoziții, ca acest organ, să cuprindă, ca un buchet din flori variate, tot mai mult, tot aceea ce poate interesa și dela cari poate avea folos dascălul român în aceste vremuri grele.

Pe lângă partea pedagogică, care ne interesează atât de mult și în primul loc, să va da în viitor mai multă atențiune și atacurilor ce de multe ori ne vin din afară prea fără milă și în necunoștință de cauză și vom răspunde energic și cu demnitate. Intereselor de viață și existență a învățătorimii încă să va da tot mai multă atențiune în viitor. Numărul membrilor în comitetul de redacție încă s'a mai mărit, susceându-se încă trei puteri nouă și anume: Avram Sădean prof. preparandial, Gheorghe Pleș și Teodor Mariș învățători.

Conducerea organului s'a încredințat în viitor învățătorilor *Ioan Crișianu* din Socodor și *Iosif Stanca* din Roșia. Cel dintăiu și ca redactor responsabil. Astfel în viitor în fruntea organului nostru vor sta: *Ioan Crișianu*, redactor responsabil; Dimitrie Boariu, Ioan Borlea, Hersilia Cadariu, Nicolae Cristea, Petru Colțău, Teodor Cherechean, Pavel F. Dârlea, Iuliu Groșorean, Teodor Mariș, Iosif Moldovan, Dimitrie Olariu, Dimitrie Popoviciu, Gheorghe Pleș, Avram Sădean, Iosif Stanca și Petru Vancu.

Divizarea și arangiarea materiei va fi și în viitor ca în trecut. Rubrică nouă s'a introdus numai „Cronica“.

În afară de învățători, adresăm apelul nostru călduros și de astadată și Onoratului public, rugându-l de sprigin și ajutor în munca noastră grea și mistuitoare, în aceste vremuri întru adevăr grele, pentru cultura neamului. În numele acestei culturi cerem deci sprijinul și ajutorul tuturor oamenilor de bine! (D. P.)

Alegere de învățător. Ni se scrie, că în 14/27 Noembrie (1910), s'a ținut alegere de învățător în comuna Giula-Vârșand. S'a ales: Teodor Câmpian, fost învățător în Micherechiu. Prin aceasta alegere tractul Chișineului a câștigat un învățător harnic.

† **Petru Tegele**, avocat în Timișoara, trecând la cele vecinice, a lăsat întreaga sa avere, în sumă de 130.000 cor. pentru scopuri culturale și anume, până vor exista școale confesionale române, din venitul fundațiunii, să se ajutore aceste, iar când școalele confesionale române ar dispărea, fundațiunea să se împartă în părți egale între episcopiile din Arad, Timișoara și Oradea-mare.

În atențiunea învățătorilor. Am luat cu atâta insuflețire mult însemnata hotărîre de a aduna materialul pentru scrierea istoriei școlilor noastre. Durere, dar cu toate că toți învățătorii, membrii acestei reuniuni, au căpătat coale gata cu întrebări potrivite în chestie, încă până astăzi numai foarte puțini sau achitat de datorință. Atragem deci din nou atențiunea învățătorimii asupra acestui însemnat concluz al nostru, rugându-i pe toți, cari încă nu s'au achitat de datorință să grăbească cu lucrul.

Întârzierile ne împedecă mult în lucrare. Să nu uite însă nici un învățător, că aici e vorba de noi și ar fi din cale afară duros, dacă nici afacerile unde e vorba de noi nu ne-ar interesa cu căldura cuvenită. Cine, poate, numai dispune de coalele trimise, să ne trimită pe scurt datele cele crede mai importante pentru școala sa, începând cu anul când s'a zidit aceia, dar fără întârziere, căci zilele fiind grele, e mult și de azi până mâine. Să lucrăm deci grabnic și cu interes, până încă e ziuă.

Biroul central al „Reuniunii“.

Abonament: George Rufu, Romul Ciorogar, Petru Cociu și Ana Sebeșan câte 10 cor., Ioan Borlea, Dimitrie Jurma, Sionia Voda, Efrem Țigu, Constantin Floruț, Biblioteca școlară din Coștei, Ioan Funar și Petru Muntean câte 5 cor., Nicolae Cristea 6 cor., Mihai Nicoară 2 cor. Solomon Jurcoane și Eremie Ardelean, câte 5 cor.

Taxă: Dimitrie Jurma, Petru Cociu și Ana Sebeșan câte 4 cor., George Precupaș, Sidonia Voda, Nicolae Cristea, Constantin Floruț, Ioan Fănar, Petru Muntean câte 2 cor.

Apel către redacțiunile tuturor organelor și către autorii și editorii de cărți.

Pentru promovarea intereselor culturale ale învățătorilor și printrânușii a neamului românesc ne rugăm, a ni-se trimite organele în schimb, iar dintre cărți — câte un exemplar — pentru a fi anunțate în organul nostru, cu încățătorii să aibă cunoștință despre apariție, spre a și-le procura pentru sine ori biblioteca școlară, eventual spre a-le putea răspândi între cărturarii satelor noastre. Toate organele și cărțile primite, se vor păstra pentru biblioteca Reuniunii noastre învățătoarești.

Poșta redacției.

„Apostolat“. Din cauza aglomerării de material, nu i-am putut da loc. Vine la rând în numărul viitor.

I. S. în Roșia. Frumoasă muncă ai desvoltat! Toate vor urma. La partea „cronică“, te rugăm să ne mai trimiți câte ceva — bun.

„Pedagogul“ Manuscrisul d-tale l-am primit târziu. Nu fie cu supărare, dar în forma, cum e lucrat, nu se poate publica. Orice lucrare se poate privi ca un lanț din care lipsind numai o zală, nu mai avem întregul Grigi de o expanere logică, că aici totul se trece *prin sâta cea mai deasă!* De ortografie încă să nu te uiți!

Prelucreaz-o din nou și mi-o trimete!

Aviz.

Toate revistele, cari vin schimb pentru „Reuniunea învățătorilor“, de aici înainte să se trimită la adresa:

Ioan Crișianu,
inv. redactor în

Székudvar
(Com. Arad.)